

ESTATUT I AUTOGOVERN GALLEC: NOVES PERSPECTIVES (1936-1981-2010)*

Jaime Rodríguez-Arana

Catedràtic de dret administratiu de la Universitat de La Corunya
i director de l'Institut Nacional d'Administració Pública

Sumari

1. Introducció
2. L'Estatut de 1981: vint anys després
3. Autogovern: marc per al desenvolupament personal dels gallecs
4. Noves perspectives

1. Introducció

Vint anys després de l'aprovació de l'Estatut gallec, imaginar el que pot ser-ne el desplegament l'any 2010 no és cap tasca fàcil ni senzilla. No és fàcil perquè el camí fet durant aquest temps és considerable i no és cap tasca senzilla perquè, lògicament, hi ha qüestions pendents que exigeixen nous impulsos, nous horitzons i nous protagonistes. A cada moment, les circumstàncies de temps i de lloc aconsellaran els passos pertinents.

L'estat actual d'evolució del model autonòmic ens permet afirmar que Espanya gaudeix, en efecte, d'una descentralització política estable, àmplia i raonable. Les comunitats autònomes, i entre elles Galícia, gaudeixen d'un nombre de competències rellevants; per tant, avui dia el repte més important en matèria de descentralització territorial és saber si la Xunta de Galícia serà capaç de delegar i transferir competències als ens locals.

Per això considero útil fer una breu referència en aquestes ratlles, escasses per exigències del guió, al meu pensament sobre l'encert constitucional i pel que fa a la identitat d'Espanya en el context del temps transcorregut, dins el marc d'una aproximació a l'autonomia política en clau d'integració.

D'una Espanya tancada, subjugada, sota la tutela d'un poder polític que pretenia ser omnímode i omnipresent, els espanyols ens constituïm en una societat oberta en un espai de temps certament breu i amb costos mínims, on l'única tutela que hi

* Aquest treball es va elaborar per a la ponència «Estatut i institucions de Galícia» amb motiu de la publicació *Galícia 2010*.

ha és la que exerceixen els tribunals, els quals garanteixen els drets de tots els ciutadans. Som una societat lliure, on no hi ha constreyniments significatius de la llibertat d'expressió, d'associació o de qualsevol altra de les llibertats bàsiques.

Som una societat madura, desimbolta, que exigeix moderació i que modera els plantejaments polítics de signe divers; que no vol estridències, perquè el seu objectiu bàsic continua sent assolir una convivència lliure i respectuosa envers la dignitat de cada persona, de cada veí: precisament els valors que proclamen i consagren la Constitució i l'Estatut galleg.

Una societat madura perquè és una societat plural, probablement amb un pluralisme més profund que el de qualsevol país del món. Pluralisme social, cultural, ideològic, territorial, d'identitats...

A més, ningú no pot arrogar-se el mèrit exclusiu ni preponderant d'aquesta transformació, encara que els uns o els altres pretenguin fer-ho. Es tracta, com no podia ser d'una altra manera, d'un encert col·lectiu. Totes les forces polítiques, socials o econòmiques que van exercir el protagonisme d'aquest procés en el seu àmbit es van veure obligades a cedir, a llimar les arestes, a trencar els perfils dels seus interessos més particulars, a diluir l'acidesa dels seus pressupòsits ideològics, si no volien caure en la postergació dels ciutadans i perdre, llavors, el protagonisme que hi van exercir perquè la ciutadania els ho va permetre o els ho va atorgar. Singularment, els partits polítics, que van interpretar el clam, alguns cops silenciosos i uns altres vociferant, dels ciutadans, que no volien cap altra cosa sinó un marc de convivència lliure i solidària, com s'ha assenyalat.

Però, és que pretenem dir aquí que vivim en un país idíl·lic, sense pobres, sense conflictes ni tensions? No, no és cap país idíl·lic. Tots tenim ulls a la cara i volem veure-hi. Però és el país real que van somiar milers i milers d'espanyols de diverses generacions en silenci, o amb la boca tapada, i potser ofegats a causa de la indiferència obligada de molts dels seus conciutadans. O és que ens n'oblidem? Una Espanya que es desenvolupi dins la normalitat democràtica, de la discussió i el diàleg.

El sentit de l'autoidentificació em sembla que també ha assolit uns nivells adequats al cap de vint anys d'autonomia, si bé en aquesta matèria no cal oblidar l'ambient multicultural i la crisi profunda del concepte d'autodeterminació, ja sigui en el terreny de la ciència política o bé en el camp del dret internacional públic. En aquest sentit, no és intrascendent que el precepte estatutari —article 1.2 EAG— que explicita la importància de la defensa de la identitat de Galícia tracti també de la solidaritat de tots els qui integren el poble galleg. És un article central de l'Estatut que s'ocupa d'un tema capital i que ho aborda des d'una perspectiva d'equilibri i moderació pròpia de la intel·ligència connatural als gallegos.

Com és lògic, caldrà tractar quin ha de ser el desenvolupament l'any 2010 de la segona dimensió de la doctrina de l'Administració única o comuna —també anomenada pacte local—, sobre el paper de les diputacions en el marc de l'Administració perifèrica de la Xunta, com també quin ha de ser, en aquella data, l'abast de l'exercici de l'article 150.2 de la Constitució en relació amb Galícia.

Afortunadament, Galícia compta ja amb institucions polítiques pròpies. Sí, Galícia ja disposa d'aquell vell somni de molts galleguistes per als quals l'aspiració era que la nostra Comunitat gaudís d'autonomia política i autogovern. La major part de les competències —hi insisteixo, almenys les més importants— hi han estat

transferides per l'Estat. És a dir, el contingut de l'Estatut s'ha desplegat notablement en vint anys. Aquest Estatut és la norma institucional bàsica que regula la vida col·lectiva dels gallecs, però no és una finalitat en ell mateix, sinó un marc per al desenvolupament ple dels drets i les llibertats dels gallecs. És una norma jurídica de gran transcendència formal pensada per al reconeixement i el desenvolupament de l'autonomia política i l'autogovern d'un poble que s'ha anat forjant a través de la història, i sobretot és la norma —juntament amb la Constitució— que ha de fer possible el desenvolupament lliure de la personalitat de tots els gallecs. Per això les pàgines que segueixen són un exercici d'imaginació jurídica després de vint anys de desplegament estatutari que ha tingut, en la seva elaboració, dos eixos ben clars: la importància de la defensa de la identitat gallega i la solidaritat dels gallecs, d'una banda (article 1.2 EAG) i, d'una altra, l'obligació que gravita sobre els poders públics gallecs de «promoure les condicions perquè la llibertat i la igualtat de l'individu i dels grups en què s'integren siguin reals i efectives, eliminar els obstacles que n'impedeixin o en dificultin la plenitud i facilitar la participació de tots els gallecs en la vida política, econòmica, cultural i social» (article 4.2 EAG).

Aquest breu estudi parteix, doncs, d'un enfocament metodològic orientat a la millora de la democràcia i, en concret, a la millora de les condicions de vida dels gallecs a conseqüència del trajecte estatutari. En aquest sentit, no es pot negar que cal ser objectius i reconèixer que el saldo és positiu, tot i que convé assenyalar que l'anomenada *tecnoestructura* ha d'aprofundir la seva tasca dinàmica i oberta, i fer possible efectivament que siguin els gallecs els qui protagonitzin la vida de Galícia per tal d'evitar esquemes aïllats de les energies socials i vitals de la ciutadania d'aquesta terra.

2. L'Estatut de 1981: vint anys després

Vint anys després de l'aprovació de l'Estatut de 1981 sembla que pot ser interessant fer memòria d'alguns dels episodis més significatius, no sols de l'apassionant procés d'elaboració de l'Estatut de 1981, sinó també del de 1936, en què es posa en relleu aquesta manifestació oberta i integradora del que s'ha anomenat *pensament galleguista*.

El galleguisme va ser —i ho és— una doctrina cultural i política molt àmplia, on tothom hi cap i on ningú no es va atrevir a atribuir-se en exclusiva el bon nom de la nostra terra. A més, els corrents de pensament galleguista van des del liberalisme dels prenacionalistes (provincialisme de Faraldo) fins al federalisme, el republicanisme autonomista de l'ORGA (Villar Ponte, González López) o, fins i tot, el tradicionalisme (Risco) o el progressisme de Castelao.

El que sí que representa una ruptura amb el pensament galleguista de sempre és el marxisme dels moviments dels anys seixanta, els quals van anar monopolitzant l'oposició al franquisme. Aquests moviments, massa deutors d'esquemes d'alliberament anticolonial tercermundistes, o acomplexats davant aquesta estratègia que els impedeix obrir-se al seu espai polític europeu natural —la socialdemocràcia—, van optar, a diferència dels nacionalismes basc i català, per una estratègia d'agitació social i rupturisme que els aïllava de la dinàmica política i que els va conduir a unes

divisions internes inacabables (UPG, PSG, PSDG, POG, Partit Galeguista reconstituït, Galícia-Ceibe) o bé a operacions polítiques confuses (Consello de Forzas Galegas, AN-PG, APG) i, finalment, a uns resultats electorals molt minsos. Sembla, però, que afortunadament el BNG va temperant —no sense dificultats— els esquemes independentistes.

Mentrestant, les forces estatals gallegues van tenir més reflexos i van saber incorporar-hi bona part del pensament galleguista. És el cas del Partit Gallec Independent de Meilán Gil dins UCD; es tracta de les incorporacions de personalitats galleguistes en llocs rellevants de les llistes d'AP, com ara Fernández Albor, o en les del PSOE, com ara Ramón Piñeiro o Carlos Casares.

Com és sabut, UCD va quedar atrapada en les contradiccions existents entre els parlamentaris gallegs que van defensar un Estatut de nacionalitat històrica (Meilán, Rosón, Franqueira) i l'estratègia madrilenya que va voler començar amb Galícia una reconducció del procés autonòmic, un cop aprovats els estatuts basc i català. Va ser el principi de la fi d'UCD. El seu espai l'aniria ocupant una AP que a poc a poc aprendria a reflectir el pensament galleguista.

Les aturades i les reculades de l'Estatut, l'abstenció o l'oposició de les forces nacionalistes que no van mitigar les asprors rupturistes a Galícia —a diferència dels nacionalismes basc i català— van determinar que allò que havia començat amb gran força iniciés el seu trajecte amb mal peu: el referèndum a favor de l'Estatut té una participació baixíssima, amb uns índexs d'abstenció molt superiors als ja molt elevats que eren normals en Galícia. Aquesta situació contrasta, però, amb l'èxit dels diputats del Partit Galleguista durant la II República, que van aconseguir l'aprovació de l'Estatut per majoria aclaparadora, això sí, segons les pràctiques de l'època.

Atesa la situació, va haver de ser AP qui fes l'esforç per recobrar l'impuls polític autonòmic, ja que el PSOE va acabar sent esclau de la seva obediència a Madrid enfront de mesures lesives per a Galícia com ara la LOAPA, el desmantellament industrial, el sacrifici dels sectors lacti i pesquer amb l'entrada a la CEE o la postergació de Galícia en el primer pla de carreteres. Mentrestant, el nacionalisme continuava dividit i radicalitzat; així, els diputats del Bloque van haver de ser expulsats del Parlament perquè no van voler jurar la Constitució.

Un cop refundada AP i centrada en el seu projecte polític (ara PPG) i una vegada recuperat l'impuls autonòmic gallec gràcies a la seva galleguització dins un marc autonòmic que satisfà les aspiracions del vell galleguisme —ja que permet anar aprofundint cap a cotes molt importants d'autogovern—, avui no tenen sentit reivindicacions d'autodeterminació, sobretot en un món que camina envers la universalització i la mundialització de l'economia i de la realitat d'una manera inexorable.

D'alguna manera es pot dir que l'Estatut de 1936 va ser el resultat de la coincidència entre els tres corrents que van donar cos polític i ideològic a Galícia al llarg del segle XIX, segle en què es constitueixen els estats en el sentit contemporani de la paraula, alhora que es van forjant a tot Europa les diferents consciències nacionals.

D'una banda hi ha el regionalisme tradicionalista, que té la màxima expressió en Brañas; la seva denominació no implica necessàriament la reclamació de menys quotes d'autogovern. La preferència del terme *región* no comporta una rebaixa dels

drets polítics de Galícia, ja que per a aquest corrent de pensament era estrany el concepte «revolucionari» de nació que, fins i tot, s'empra escassament a Espanya; així, es prefereix el terme *monarquia* —o *corona*— per a aquesta, i *regió* o *regne* (governador general del Regne i Diputació General del Regne) per a Galícia.

En segon lloc hi ha el nacionalisme liberal (amb arrels en l'aixecament que acabaria en Carral) que parteix de Murguía, que va ser qui va formular la idea de Galícia com a nació perquè contenia els trets que la caracteritzen com a tal: poble diferenciats, ritme històric propi, cultura i idioma propis, institucions consuetudinàries i tradicions peculiars.

En tercer lloc, cal esmentar el regionalisme federal, que defensava la idea d'un Estat sobirà galaic en el si de la unitat de la nació espanyola; a causa de la inestabilitat política del segle XIX, havia tingut un cert protagonisme en el projecte de Constitució federal de 1871 i, posteriorment, va aconseguir redactar un projecte de Constitució de l'Estat galaic.

D'altra banda, seria injust no fer esment, per la seva importància, del nacionalisme de Vicente Risco, que es caracteritza pel concepte natural i ètnic de la nacionalitat. Doncs bé, cal recordar també que totes aquestes línies de pensament rebutjaven la independència i s'esforçaven a buscar un encaix de Galícia com a entitat política dins d'Espanya.

L'Estatut de 1936 representa el fruit del diàleg, la tolerància i el compromís amb Galícia de bona part de les forces polítiques democràtiques gallegues, el qual no s'entendria sense l'existència d'una antiga tradició autonomista per part de determinades elits culturals al començament, però que va anar creant un esperit de conscienciació social.

Margat que seria injust ignorar el protagonisme dinamitzador del partit galleguista, el text neix de la voluntat d'enteniment i de la cessió parcial dels postulats més dogmàtics dels uns i els altres per aconseguir, dins el marc constitucional espanyol del moment, quotes importantíssimes d'autonomia. Darrere hi va haver el sacrifici, fins i tot extrem, i el sofriment d'incomprensions —a vegades també extremes— d'una etapa molt difícil de la nostra història col·lectiva. La llavor de l'amor a la terra i el servei al poble gallec de molts d'aquells homes i dones —les avinences i les desavinences dels quals només s'expliquen des d'aquest sentiment— és present avui en l'autogovern de què gaudeix Galícia en el marc de la Constitució de 1978. Tot això és una lliçó par als qui des del radicalisme menyspreen el que és la fecunditat de l'enteniment plural i per als qui, des d'interessos mesquins o bé desídies o complexos, no saben percebre el cabal viu d'història col·lectiva que enclou el marc polític de què gaudeix Galícia.

D'aquesta memòria històrica es fan ressò tant la Constitució, en permetre els màxims sostres inicialment a aquelles comunitats que van plebiscitar en el passat el seu estatut (que era la fórmula que Galícia necessitava ja que s'havia arribat fins allà), com el nostre Estatut actual, tot proclamant la condició de Galícia com a nacionalitat històrica, i una condició que el poble gallec mai no ha entès com un privilegi, sinó com un autocompromís amb la seva identitat i dins la convivència solidària amb el conjunt dels pobles d'Espanya.

Ara que es compleixen vint anys de l'Estatut d'autonomia, no crec que sigui intranscendent recordar les línies mestres de l'Estatut sota el guiatge del professor

Meilán. Però abans em sembla que cal retre un homenatge sincer a aquells parlamentaris gallecs que d'una manera brillant van avortar la disposició transitòria tercera, paràgraf 2, de l'Estatut, mitjançant la qual es va pretendre, ni més ni menys, que la subordinació completa del dret de la Comunitat Autònoma al dret de l'Estat. L'instrument tècnic elegit —amb pretensió de validesa també per als estatuts posteriors— implicava, a través de l'ambigüitat del que s'entengués per concurrència de competències entre l'Estatut i la Comunitat Autònoma gallega sobre les mateixes matèries o «idèntiques», que l'exercici de les competències pròpies de Galícia quedava subordinat a l'aprovació prèvia per les Corts Generals de les lleis corresponents. És a dir, es donava carta de naturalesa a la conversió de competències exclusives autonòmiques en compartides.

En fi, amb l'Estatut de 1981 a la mà, Galícia assumeix des de la seva constitució com a Comunitat Autònoma totes les competències possibles en el marc dels articles 148 i 149. Galícia és el subjecte, el contingut, la raó de ser, la referència essencial i el sentit últim de l'Estatut; l'article primer sintetitza la finalitat essencial de la Comunitat Autònoma: assumir a través de les institucions democràtiques «la defensa de la identitat de Galícia i dels seus interessos, i la promoció de la solidaritat entre tots els qui integren el poble gallec»; la declaració del gallec com a llengua pròpia de Galícia i la cooficialitat amb el castellà en un ambient harmoniós i sense discriminacions; el dret dels gallecs a viure i treballar a la seva terra; l'organització territorial pròpia de Galícia ha de tenir en compte la distribució de la població i les seves formes particulars de convivència i assentament; el dret propi de Galícia és d'aplicació preferent en el seu territori en matèria de competències exclusives; el Parlament és la institució clau; el president de la Xunta dirigeix l'acció de govern, detenta la representació de la Comunitat Autònoma gallega i l'ordinària de l'Estat a Galícia. A més, hi figuren competències exclusives en matèries tan específiques com boscos veïnals en mà comuna, pesca a les ries i les aigües interiors, l'activitat marisquera, l'agricultura, a part de la caça i la pesca fluvial, etc.

Vint anys després, em sembla que es poden fer, amb la prudència pròpia d'aquests casos, algunes remarques i alguns comentaris que parteixen de la idea que recullen tant la Constitució com l'Estatut: l'autonomia política i la solidaritat són principis complementaris, són criteris rectors del model autonòmic que s'han d'entendre en contextos d'integració i de lleialtat constitucional. És a dir, la personalitat col·lectiva de Galícia, el seu desenvolupament i impuls no són només compatibles amb la solidaritat, sinó que són les dues cares del model autonòmic. Em sembla que a Galícia aquesta qüestió es va reflectir amb una espontaneïtat natural, llevat d'excepcions, perquè l'Estatut —que, al meu parer, és un encert— recull i reconeix una realitat que és viva i dinàmica en la convivència i la manera de ser del nostre poble.

Al cap de vint anys crec que s'ha enfortit la confiança dels gallecs en les seves institucions: s'han desplegat àmpliament les competències estatutàries a través de lleis autonòmiques; la Xunta de Galícia està consolidada perfectament; es van obrir les relacions exteriors gràcies a la indiscutible personalitat política del president actual; s'ha completat l'entramat institucional, etc.

Per acabar aquest epígraf, una reflexió de caràcter polític. Vint anys després, l'Estatut continua sent vàlid, tant pel que fa al seu procés d'elaboració com al seu contingut. Permeteu-me que pari atenció en l'anomenat *Pacte de l'Hostal* i que faci un

paral·lelisme amb l'esperit que va marcar l'elaboració de l'Estatut de 1936. I això per una raó elemental que, em sembla, explica la raó de ser de l'esperit autonòmic d'un poble intel·ligent, pràctic i summament generós. Em refereixo a la capacitat que hi van tenir els protagonistes —l'any 1936 i el 1981— per trobar espais d'entornament, per mirar al futur, per superar les desavinences, per a la integració. Penso que és una de les grans lliçons del galleguisme, el qual ha sabut afirmar la seva identitat mirant al tot, al conjunt, i comprenent que Espanya es potencia des de Galícia i que Galícia s'enforteix des d'Espanya.

Es pot afirmar que, durant els darrers vint anys, l'Estat de les autonomies es troba delimitat perfectament en el seu perfil jurídic gràcies a experiències tan positives com la de l'Estatut gallec. Els pilars i els fonaments de l'edifici autonòmic són ben fermes i ara ens correspon fer possible, amb sentit de responsabilitat, que aquesta gran construcció que tant ens ha costat aixecar a tots compleixi la seva funció d'integració, de trobada i d'harmonia entre tots els espanyols. Però per a això —i aquest és el gran desafiament que tenim al cap de vint anys de l'aprovació de l'Estatut gallec— la cooperació, la col·laboració i la lleialtat institucional han de presidir aquest gran encert constitucional pensat per salvaguardar aquesta pluralitat ubicada en les entranyes de l'essència d'Espanya i que tan bé reflecteix l'Estat autonòmic, el qual ha facilitat i propiciat —i cal que proclamem això amb la veu ben alta— un grau ampli de participació política i unes cotes elevades de llibertat perquè la gent, els individus, tinguin més capacitat de participació i més capacitat per desenvolupar-se lliurement com a persones.

3. L'autogovern: marc per al desenvolupament personal dels gallegos

La descentralització política té com a objectiu apropar el poder als ciutadans. En aquest sentit, es pot dir que, en termes generals, durant aquests vint anys s'han complert raonablement les previsions constitucionals i que avui les comunitats autònomes disposen d'un cabal de poders i competències que els permeten incidir efectivament i positivament en la realitat i en la millora de les condicions de vida de les persones del seu espai físic. Una altra cosa és que ho aconseguixin.

Un cop analitzades les condicions tècniques de la configuració institucional de l'autogovern gallec, em sembla que cal fer un pas més, sobretot per comprovar si l'autogovern esdevé una estructura passiva o si es planteja la millora de la realitat dinàmica. Aquesta aproximació crec que adquireix una rellevància especial en aquest moment, en què es van superant les anàlisis tecnoestructurals i tancades dels darrers anys. Al meu parer, un cop posats els fonaments i els pilars de l'edifici autonòmic gallec, aquest és l'àmbit en què del 2001 al 2010 han de fer un paper de primera línia l'autogovern i les institucions gallegues.

Entre els anys 1981 i 2001 s'han col·locat sòlidament els basaments de l'arquitectura autonòmica gallega; ara arriba el moment en què l'autogovern gallec s'ha d'obrir més a la realitat local per impulsar, amb més intensitat, les energies socials que bateguen amb força en el cor de cada gallec i les solidaritats primàries en què s'integren. L'autogovern del pròxim segle és un autogovern autoconscient del fet que la seva funcionalitat consisteix a retornar sense por protagonisme a la realitat i a la

gent, sense témer el que Burke anomenava *la llibertat concertada dels ciutadans*, que és, al meu parer, el veritable fonament del poder polític.

Des d'aquests plantejaments teòrics, crec que, un cop prou assentat l'entramat institucional i el context competencial estatutari, cal preguntar-se si l'acció pública de les institucions gallegues no s'ha d'orientar en aquesta direcció que —em sembla— deixa ben clara l'article 4 de l'Estatut gallec, que és un dels preceptes centrals de l'Estatut, com és ben sabut.

Ara que el galleguisme sembla una realitat assumida per la majoria dels gallecs, ha arribat el moment de plantejar-se d'una manera oberta i plural el repte de saber ser gallecs, per tal que creixi en tot el poble gallec el sentit de la identitat pròpia, sense exclusivismes ni exclusions, com una realitat complementària que sap aprendre dia a dia i que, en aquest transcórrer quotidià, se sent orgullós del que ha estat, del que és i del que serà.

4. Noves perspectives

«Estatut i institucions el 2010» és el títol de la ponència en què s'integren aquestes línies, potser una mica genèriques i desordenades, que pretenen analitzar el que han estat el trajecte estatutari, la realitat actual i les perspectives de futur.

Tot i que no sóc profeta ni fill de profeta i, encara menys, no tinc tirada pels exercicis de política-ficció, m'atreviré a manifestar en públic alguns desitjos sobre el que, al meu parer, ha de ser el desplegament estatutari i institucional gallec l'any 2010.

Primera qüestió. El 2010, l'Estatut farà trenta anys. Serà un fet insòlit i sense precedents. Esperem que la maduresa institucional vagi acompanyada de l'exercici del poder públic segons les noves formes i la nova metodologia que emergeix de l'anomenat *humanisme cívic* i que, per tant, les energies i el dinamisme vital dels gallecs —de tots els gallecs— circulin de manera oberta i plural per les venes de l'entramat institucional de Galícia. En aquest punt, espero que es produeixi una moderació progressiva dels agents polítics i que, per sobre dels bàndols i les aspiracions partidistes legítimes, el sentit i la funcionalitat de la identitat pròpia siguin un valor assumit profundament i compartit en l'escena pública.

Segona qüestió. Espero que el 2010 els ens locals de Galícia siguin l'escenari de la democràcia real i participativa. Per a això, tant l'Estat com la Comunitat Autònoma haurien d'haver començat a interpretar el seu paper d'administracions generals encarregades del disseny i la configuració de les polítiques globals i horitzontals perquè, a poc a poc i d'acord amb la nova estructura dels ens locals, esdevinguin el veritable laboratori de la participació dels veïns i l'autèntic escenari que sàpiga canalitzar aquest dinamisme vital que emergeix de les iniciatives dels gallecs.

Tercera qüestió. Espero que el 2010 els plans d'estudis d'ensenyament primari, secundari i universitari disposin d'una assignatura sobre la Constitució, l'Estatut i els valors democràtics generals i estatutaris amb exposicions teòriques i visites a totes les institucions autonòmiques.

Quarta qüestió. Espero que el 2010 l'estructura de l'Administració perifèrica de la Xunta estigui configurada pensant en la institució de govern provincial i que, en

termes generals, s'adeqüi a la realitat d'aquest temps, en els seus diferents esglaons i nivells. En tot cas, caldrà replantejar el model general perquè no es tracta que Galícia sigui un Estat en petit, sinó que ha d'atendre les seves competències reals i ha de preservar els seus trets d'identitat amb un compromís social creixent. Aquest és un tema central en el qual cal treballar des del coneixement de les noves competències i des de la necessitat de superar aquella visió rígida i unilateral provinent d'aquella tecnoestructura caduca, tot apostant amb creativitat —en el pla de l'execució i la determinació de les polítiques públiques— per estructures administratives polítiques adequades a la realitat.

Cinquena qüestió. El Parlament gallec haurà recuperat l'impuls i serà el centre real de les deliberacions públiques que preocupen la gent. S'hi escoltaran paraules que provenen de les preocupacions de la gent i no de les burocràcies dels partits polítics. Probablement, el Parlament hauria de finançar oficines a escala comarcal, per exemple, perquè els diputats estiguin a disposició de la gent amb un horari d'atenció exigent.

Sisena qüestió. No seria menyspreable que, potser en determinades àrees i experimentalment, l'organització territorial de Galícia pivotés, on sigui lògic, al voltant de les formes tradicionals d'assentament de la població gallega.

Setena i última qüestió. M'agradaria que el 2010 Galícia esdevingués un dels motors del desenvolupament espanyol, com també que assumís un compromís més gran amb els drets i la dignitat de la persona humana simbolitzant una nova versió de la lluita pels drets de tots els homes i les dones més cultural i menys tècnica.

Així doncs, satisfacció, sí; però no sols satisfacció. És innegable el que s'ha fet. Ho certifica la retrospectiva d'aquests anys. Les generacions que vénen, que ja són aquí, reclamen noves tasques. Aquest encert col·lectiu, substantivat en el pacte constitucional i en l'Estatut gallec, ens ha d'omplir de confiança per afrontar els reptes de futur, que ens exigiran imaginació, creativitat, tolerància i respecte mutu, per il·luminar entre tots horitzons de llibertats més àmplies i solidaritats més compromeses. Són horitzons encara inèdits, però entre tots els hem de descobrir i emprendre el camí per assolir-los. I és als joves, sobretot, a qui pertoca aquesta tasca.

Aquest és potser el nostre repte més immediat. Omplir-nos de confiança per encarar el futur, el futur de tots els gallecs. D'on neix aquesta confiança? Del que hem fet, del camí que hem recorregut junts. Amb més raó si assenyalem les taxes del que s'ha fet, perquè aquesta arrel d'inconformisme, d'insatisfacció, ens permetrà anar endavant cap a noves fites. No es tracta de sobreviure; es tracta de crear, però no en el buit, sinó sobre aquesta base real, rica en història i cultura, en homes i gestes, amb llums i ombres.

Els qui dirigeixen la mirada cap a cinquanta anys enrere fan bé de no oblidar-ho, però estan perdent aquest tren. Viuen en el segle XX, quan estem entrant en el XXI. Aquest és el nostre temps, no aquell.